

וחכמים אומרים: לא שמים את התבואה עצמה שנאכלה, אלא **רואין אותה** את הקרקע **כמה היתה יפה** כמה היתה שוה לימכר כשהיא עם השחת, **וכמה היא יפה** עתה לאחר ההיזק, ומשלם את ההפרש.

וחכמים אומרים: **רואין כמה היתה יפה**, כמה היה שוה הכרם לימכר כשהוא סמדר, **וכמה היא יפה** עתה, לאחר שנאכלו הענבים, ומשלם את ההפרש [וזה פחות מאשר מחייב רבי יהושע].

טו-א אכלה הבהמה **סמדר**, שהם ענבים שלא בשלו:

רבי יהושע אומר: **רואין אותן כאילו הן ענבים** בשלים לגמרי, **שעומדות ליבצר**, ולפי זה הוא משלם. (82)

רבי שמעון בן יהודה אומר **משום רבי שמעון:** **כמה דברים אמורים** שמעריכים את הנזק ביחס לכל הכרם, **בזמן שאכלה לולבי גפנים**, כשעדיין לא פרחו הענבים [והוא שלב לפני סמדר], **ויחורי תאנים**, לפני פריחת התאנים. **אבל אם אכלה פגים** בתאנה **או בוסר** בענבים, שכבר גדלו והגיעו לגודל

הוא מודה ששמין אותן אגב הקרקע כמה, היתה שוה עם ענבים בשלים וכמה היא שוה בלעדיהם [וחכמים חולקים רק כשעושים את השומא לפי שווי הענבים עכשיו, ולא כאילו הם בשלים].

והוכיחו כן מרבי שמעון לקמן, שגם הוא אומר בפגים ובוסר שרואין אותן כאילו הן ענבים עומדות ליבצר, ושם ודאי אין הכוונה שמשערין אותן בפני עצמן אלא אגב הקרקע, שהרי הם צריכין עדיין לקרקע, ורבי שמעון לא אמר במשנה שמשלם את שווי הפירות עצמן אלא רק בפירות גמורים שאין צריכין לקרקע. תוס' ד"ה אכלה.

והים של שלמה [יט] תמה עליהם, שזה שני הפכים! שלענין התשלום מתייחסים כאילו הן פירות גמורים ואילו לגבי צורת השומא דנים אותם כפירות שלא נגמרו, ושמין אותן אגב הקרקע. ואיפכא מסתברא, שלענין צורת השומא הם נחשבים כפירות גמורים ושמים אותם בפני עצמן, ולענין התשלום אין לשלם עליהם יותר משווים.

וגם רש"י אינו מפרש כהתוס', אלא שלפי רבי שמעון בפגים ובוסר שמים אותם בפני עצמם ולא אגב הקרקע [וכך נתבאר בפנים].

82. התוס' מבארים שרבי יהושע מחמיר יותר מרבי יוסי הגלילי, שאינו נידון במשויר שבו. אלא, אפילו נתקלקלו שאר הענבים, בכל זאת משלם עליהם כאילו היו בשלים לגמרי.

ועוד כתבו, שהטעם שנקט רבי יהושע סמדר ולא נקט תבואה שהיא בשלב המקביל לסמדר, כמו הרישא במחלוקת רבי יוסי הגלילי וחכמים, הוא משום שדוקא בענבים סובר רבי יהושע שאינו נידון במשויר שבו, היות וענבים לפעמים אלו מתקלקלים ואלו ניצולים ואין הוכחה מאלו על אלו. ולכן הוא משלם עליהם כאילו היו בשלים מבלי להתייחס לענבים שנשארו. אבל בתבואה שרגילה להתקלקל הכל ביחד, יודה רבי יהושע לרבי יוסי הגלילי שנידון במשויר שבו [ודוקא בתבואה גדולה כמו סמדר, אבל בחיזו, שאין עדיין פרי כלל, יתכן שרבי יהושע יסבור כרבנן, שמשערין אותן כפי שווים עתה].

ועוד כתבו פירוש אחר, שרק בענבים סובר רבי יהושע שקנסו אותו לשלם כאילו הן ענבים שנגמרו בשולם. אבל בתבואה, שאינה חשובה כל כך, לא קנסו, ומשלם רק כפי שווים עתה.

ועוד כתבו, שאף על גב שרבי יהושע סובר שמשלם כאילו הענבים בשלים, מכל מקום, גם

של פול הלכן [והוא שלב אחרי סמדר, ותיכף תדון הגמרא מה דין הסמדר עצמו], אז מעריכים את שווי הפרי עצמו שאכלה, ורואין אותן כאילו הן ענבים בשלות לגמרי שעומדות ליבצר, ולפי זה הוא משלם.

ומוכיח אביי: קתני מיהת בברייתא, והכמים אומרים: רואין אותן כמה היתה, יפה וכמה וכמה היא יפה. ששמין לפי הכרם הקיים, ולא קתני ששמין את מה שהבהמה אכלה בשישים, ביחס לכרם הגדול פי ששים ממה שאכלה, כמה הוא נפחת משוויו בשל האכילה.

והרי בנוקי ממונו ודאי ששמין בששים!

אלא מאי אית לך למימר, שכוונת חכמים היא לומר שאכן שמים בשישים.

ואם כן, הכי נמי בברייתא של נזקי גופו, תבאר שהכוונה היא ששמין בשישים, ואין לך ראייה לחלק בין נזקי ממונו לנזקי גופו.

אמר אביי: רבי יוסי הגלילי ורבי ישמעאל אמרו דבר אחר, שמעריכים את מה שאכלה הבהמה לא לפי מצב הפרי עכשיו אלא כמה היה שוה אילו היה נשאר בשדה וגדל עד הסוף.

ומבאר אביי: רבי יוסי הגלילי, הא דאמרן. שאמר בברייתא לעיל שנידון במשווייר שבו.

רבי ישמעאל מצינו שסובר כן, דתניא: נאמר בתורה בפרשת שן ורגל "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" — מיטב שדהו של ניזק, ומיטב כרמו של ניזק. שישלם בעל הבהמה

לפי הערוגה המשובחת ביותר בשדה הניזק, ולא לפי ערוגה זו שהזיקה, דברי רבי ישמעאל [ולקמן תבאר הגמרא את משמעות דבריו בצורה אחרת].

רבי עקיבא אומר: לא בא הכתוב להחמיר כל כך על המזיק שישלם יותר ממה שהזיק, אלא הכתוב בא לגבות לניזקי, שישלמו לניזק את שווי הערוגה שהזיקו לו, מן העידית. שאם אין למזיק כסף והוא משלם בקרקע, צריך לשלם לו מהקרקע המשובחת ביותר שיש לו.

וקל וחומר להקדש. שהמזיק את ההקדש צריך לשלם להקדש מעידית נכסיו.

ושואלת הגמרא לעיל, בפרק ראשון [ו ב] על דברי רבי ישמעאל: כיצד יתכן לומר שאם אכלה הבהמה ערוגה כחושה, ישלם המזיק לפי ערוגה שמינה?

ולא תימא שהתשובה לכך היא כפי שתירץ רב אידי בר אבין.

דאמר רב אידי בר אבין, הפסוק מדבר כגון שאכלה ערוגה בין הערוגות, ולא ידעינן אי הערוגה הזאת שאכלה, כחושה הואי, אי שמינה הואי, דאמר הכתוב [לדברי רבי ישמעאל]: קום שלים שמינה כמיטב דאיכא השתא! שישלם המזיק במיטב שדהו של ניזק, דהיינו, כאילו הערוגה הנאכלת היתה הערוגה המשובחת ביותר של הניזק.

כי אין זו התשובה הנכונה לבאר דברי רבי ישמעאל, דהכי לא אמרינן שישלם המזיק מספק, לפי הערוגה המשובחת ביותר.

וכתב, שלכן נראה לפרש, שמה שאמרו רבי יהושע ורבי שמעון שרואין את הענבים כאילו

מחיר הפירות בעתיד, אלא לפי שווי הערוגה עתה.⁽⁸³⁾

ועתה דנה הגמרא בביאור דברי הברייתא:

אמר מר: רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון: במה דברים אמורים שאכלה לולבי גפנים ויחורי תאנים.

ומדייקת הגמרא, שרק אם אכלה לולבי גפנים, שהוא השלב של לפני הפריחה, אז אומר רבי שמעון בן יהודה שמעריכים את הנזק ביחס לכרם כולו, ולא לפי שווי הפרי עצמו שניזוק.

הא אם כבר פרחו הענבים, והגיעו לסמדר, דינם כפרי גמור, ומעריכים את הפרי עצמו שניזוק, ורואין אותן כאילו הן ענבים העומדות ליבצר.

מאי טעמא? כי המוציא מחבירו עליו הראיה! והניזק, עליו להביא ראיה שאכן הזיק לו ערוגה משובחת, וכל עוד לא הביא ראיה כזו, אין המזיק חייב לשלם לו אלא לפי הערוגה הכחושה ביותר שבשדהו.

אלא הפסוק אינו מדבר כלל כשיש ספק איזו ערוגה נאכלה. ומה שאמר רבי ישמעאל "מיטב שדהו של ניזק" היינו שהמזיק ישלם לניזק על אותה ערוגה שנאכלה, לא לפי מה שהיא שוה עכשיו, באמצע גידולה, **אלא במיטב דלקמיה**, לפי מה שהיא עתידה להיטיב ולהשביח.

ומאי ניהו כיצד משערין זאת?

כי היאך דפליק. לפי כמה שהיתה יכולה להיות שוה בשעת הקציר.

ובא רבי עקיבא וחולק, שאינו משלם לפי

ושמים אותם בפני עצמם.

83. כתבו התוס', שעל אף שאביי עצמו סובר במסכת גיטין [מח ב] שהמחלוקת של רבי ישמעאל ורבי עקיבא היא אם המזיק משלם לפי שדה העידית שלו או לפי שדה העידית של הניזק [ונפקא מינה בכגון שהזיבורית של המזיק היא כמו העידית של הניזק], מכל מקום, משמע לאביי שהם חולקים גם במחלוקת זו, אם מעריכים את הנזק לפי השווי העתידי או לא.

ודייקו כאן מלשון רבי עקיבא, שאמר "לא בא הכתוב". ומשמע שרבי עקיבא בא לומר, שהכתוב לא בא להחמיר על המזיק כמו שאמרת, אלא רק לגבות מן העידית בלבד. ואם היו חולקים רק לענין איזה עידית הוא משלם, נמצא שרבי עקיבא הוא המחמיר ולא רבי ישמעאל. אלא על כרחך, שחולקים גם במחלוקת

עומדות ליבצר, אין הכוונה שישלם עליהם כאילו הם בשלים, וכמו שרבי יוסי הגלילי אמר נידון כמשוייר שבו, אלא שלגבי השומא קאמר שאין שמין אותן על גבי שדה אחר בששים אלא שמים אותם בפני עצמם כמה הם שוים. וכמו ענבים שעומדות ליבצר, שבודאי שמים אותם בפני עצמם, שהרי פירות גמורים הם, הוא הדין סמדר ובוטר, שמין אותם בפני עצמם, כמו שהם שוים עכשיו לימכר על גבי השדה, כשיגמר בישולם. אבל לא לשלם יותר משווים [ולכן לא נקטו בדבריהם "נידון כענבים העומדות ליבצר" כדברי רבי יוסי הגלילי, אלא "רואין" שהנידון הוא רק איך לעשות את השומא].

ועוד כתב, שלהלכה לא קיימא לן כרבי שמעון כאן שמחשיב פגים וסמדר ובוטר כפירות גמורים, אלא כרבי שמעון במשנה, שרק פירות שאינם צריכים לקרקע הם כפירות גמורים,

וכך אמר רבי שמעון בן יהודה: **כמה דברים אמורים שמעריכים את הנזק ביחס לכרם, בזמן שאכלה לולבי גפנים ויחורי תאנים. אבל אכלה סמדר או פגין או בוסר, רואין אותן כאילו הן ענבים עומדות ליבצר.** (84)

ומקשינן: **אי הכי רבי שמעון בן יהודה היינו רבי יהושע!** שגם הוא סובר בסמדר שהוא כפרי גמור, ובמה נחלקו, אם כן, רבי שמעון בן יהודה ורבי יהושע!?

ומשינינן: **איכא בינייהו כחש גופנא**, האם צריך להפחית מהתשלום את הריוח של הניזק מכך שהענבים שנאכלו היו מכחישים את עצי הגפנים, ויונקים מהם את הלחלוחית אילו היו נשארים עד הבציר. (85) שבזה נחלקו רבי שמעון בן יהודה ורבי יהושע. (86)

ולפי זה קשה, כי **אימא סיפא** של דברי רבי שמעון בן יהודה, שמשמע מהם שדוקא כאשר **אכלה פגים או בוסר**, שהוא שלב יותר מאוחר מסמדר, הוא **דרואין אותן כאילו הן ענבים עומדות ליבצר**.

הא אם היו רק **סמדר**, אין דינם כפרי גמור, אלא מעריכים את הנזק ביחס לכרם כולו, ורואין אותן **כמה היא יפה** עתה לאחר ההיזק, וכמה היתה **יפה** מקודם.

ונמצא, שביחס לסמדר, סותרים דברי רבי שמעון בן יהודה את עצמם מהרישא לסיפא!?

ומתרצת הגמרא: **אמר רבינא: כרוך ותני**, הוסף את הסמדר בדברי רבי שמעון בן יהודה, שכבר מהשלב הזה הוא סובר שדינו כפרי גמור כפגין ובוסר.

הוא נקרא בוסר. אבל להיפך אי אפשר לומר, שסמדר הוא בכלל לולבי גפנים, שהרי הוא דבר אחר לגמרי.

85. כך פירש רש"י. ובשיטה מקובצת הביא מתשובות הגאונים, לפרש להיפך, שכחש גופנא, היינו שהמזיק ישלם גם על מה שהכחיש את הגפן בכך שקטף אותו כשהוא סמדר, ועל ידי זה נסתתמו המשקין המגיעין את הלחלוחית לענפיו. וראה שם ביאור המשך הסוגיא לפי זה.

86. מכאן הוכיח הים של שלמה [יח], שכשמים אגב השדה, אין שמין כאילו מוכר את השדה לצמיתות, שאם כן, כבר נכלל בשומא הזאת הניכוי של כחש גופנא, שהלוקח לוקח בחשבון שהוא מרויח שהשדה שלו לא הוכחשה ולכן הוא מוריד פחות מהמחיר עבור הנזק. אלא

זו, ורבי עקיבא מקיל שאין מתייחסים לשווי העתידי. תוס' ד"ה ומאי.

84. הקשו התוס': למה לא אמרה הגמרא להיפך, "כרוך ותני: כמה דברים אמורים, בזמן שאכלה לולבי גפנים וסמדר"??

ותירצו, שאם כן, לא היתה צריכה הברייתא כלל לומר לולבי גפנים, אלא רק סמדר. אבל אם סמדר נכלל עם פגים ובוסר, ניחא, שבאה הברייתא לומר שזה הטעם, משום נחשב כבר בבוסר. תוס' ד"ה רבי שמעון.

וראה במהרש"ל ומהר"ם מפני יהושע שביארו דבריהם, למה אי אפשר לומר כן גם אילו היה נכלל סמדר עם לולבי גפנים, שבא לומר הטעם משום שסמדר נחשב כלולבים?

והשיטה מקובצת תירץ בשם הרא"ה, שהגמרא אינה מתכוונת לומר שגורסים בברייתא סמדר, אלא שסמדר נכלל בפגים ובוסר, שגם

מי שדחף אשה מעוברת, וכתוצאה מכך הפילה האשה את עוברת, חייב לשלם האדם המכה "דמי ולדות" לבעל, בנוסף ל"נוק" ו"צער" שהוא חייב לשלם לאשה.

דתניא: רבי יוסי אומר: נכי חיה. מנכים [מפחיתים] מתשלום דמי הולדות את הסכום שהבעל חסך והרויח בכך שאינו צריך לשכור מיילדת לאשתו כתוצאה מההפלה.

בן עזאי אומר: נכי מזונות. מנכים מה שהרויח הבעל בכך שאינו צריך להוסיף על מזונותיה של אשתו בזמן חולשתה לפני הלידה.⁽⁸⁷⁾

הרי שגם התנאים הללו סוברים שלוקחים בחשבון את ההוצאות העתידיות שיחסכו כתוצאה מהנזק, ומפחיתים אותם מהתשלום.

ומבאר הגמרא את מחלוקת התנאים בענין הניכוי מדמי הולדות.

מאן דאמר: נכי חיה, כל שכן שהוא סובר נכי מזונות, שמפחיתים את הוצאות המזונות, שהרי ודאי שהיא היתה זקוקה לתוספת מזונות אילו היתה מגיעה לסוף ההריון.

ומאן דאמר: נכי מזונות, סובר שדוקא את המזונות מפחיתים, אבל נכי חיה, את הוצאות המיילדת לא מפחיתים כיון דאמר ליה הבעל: איתתא דידי, פקחא היא! היא עצמה "חכמה" [מיילדת], ולא מבעיא חיה,

ולא מפחיתים את כחש הגופנא, ומי מהם סובר שאין מפחיתים את כחש הגופנא.

אביי אומר: מפחיתים ומפחיתים! ניתן להוכיח ממקום אחר מי מהם סובר שמפחיתים את כחש הגופנא.

וממשיך אביי: מאן תנא, מי משני התנאים הללו הוא דחייש, שסובר שמתייחסים בזמן התשלום לכחש גופנא?

רבי שמעון בן יהודה היא!

דתניא: רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון בן מנסיא: האונס נערה בתולה, אינו משלם את הצער שנצטערה מחמת האונס, מפני שרופא להצטער את הצער הזה תחת בעלה.

אמרו לו: אינו דומה נבעלת ברצון לבעלה, שאין לה צער, לנבעלת באונס, שיש לה צער.

הרי שרבי שמעון בן יהודה סובר שבהערכת הנזק לוקחים בחשבון גם את המאורעות העתידיים, ומפחיתים מהתשלום כתוצאה מחישוב זה. ואם כן, הוא זה שסובר שחיישין לכחש גופנא.

אמר אביי: הני תנאי, המובאים להלן, ורבי שמעון בן יהודה, אמרו דבר אחד. שמתייחסים למה שעלול לקרות בעתיד, בעת הערכת הנזק.

87. כך פירש רש"י. והרשב"א הביא שיש מפרשים תוספת מזונות האשה בזמן הנקתה. ועוד הביא מהראב"ד: מזונות הולד עד שיהא

מוכח ששמין כאילו מוכר את השדה לפירותיה בלבד, שאז לא איכפת ללוקח מכחש השדה. וראה הערה 70.

לישנא אחרינא: רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע שמו דקלא אנב קטינא דארעא. הם העריכו את הנזק של קציצת הדקל ביחס לחלקת שדה קטנה שם היה הדקל.⁽⁸⁹⁾

והלכתא כוותיה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע בדקלא דארמאה. בדקל רגיל, שלא משערין אותו בפני עצמו אלא ביחס לשטח גדול ממנו.

והלכתא כוותיה דריש גלותא, שהעריך את שווי הדקל בפני עצמו, בדקלא פרסאה, שהוא חשוב מאוד, ולכן שמים אותו בפני עצמו.⁽⁹⁰⁾

ומביאה הגמרא מעשה באליעזר זעירא, דחיה סיים מסאני אוכמני. שהיה נועל נעליים ט-ב

אינה זקוקה למיילדת אלא יכולה ללדת בעצמה, ולא חסכת לי את הוצאות המיילדת.⁽⁸⁸⁾

ועתה הגמרא חוזרת לתחילת הסוגיא, בענין ההוא גברא שקצץ דקל חבירו, כיצד משערין את הנזק.

רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, עבוד עובדא, פסקו הלכה למעשה, כוותיה דרב נחמן, שמשערין את הדקל שנקצץ בששים, ביחס לפי ששים ממנו. והיינו, שלא רק בנזקי ממנו, אלא אפילו בנזקי גופו של האדם גם כן לא מעריכים את הדבר עצמו שניזוק, אלא ביחס לשטח יותר נרחב, בכמה הוא נפחת מערכו כתוצאה מהנזק.

בן שש שנים.

ותמה עליו הרשב"א, שאם כן, יעלו המזונות יותר משומת דמי הולדות ומה ישלם לו?

88. קשה, דהא אמר במסכת סוטה [יא ב] "אטו חיה לא בעי חיה אחריתי"?
ויש לומר, שאם היא עצמה חיה, אינה צריכה חיה בשכר, אלא היא אומרת לחברותיה מה לעשות בה ולוולדה, והן עושות זו בחנם. יד דוד.

89. הרי"ף כתב שגם ללשון זה שמין בששים. וכן כתב בתוס' רבינו פרץ.

90. כך פירש רש"י. והשיטה מקובצת הביא שיש מפרשים להיפוך שדקלא ארמאה הוא דקל חשוב ולכן אינו נישום בפני עצמו, כי אז היה מפסיד המזיק הרבה, אלא הוא נישום אנב הקרקע. ודקלא פרסאה אינו חשוב כל כך, ואם היה נישום אנב קרקע היה מפסיד הניזוק, לפיכך הוא

נישום בפני עצמו, כדי שלא יהיה חוטא נשכר. והרא"ש מפרש, שדקלא ארמאה הוא דקל שלא נגמר גידולו, ולא הגיע לכך שיהא ראוי לעוקרו ולשותלו במקום אחר. הלכך, הוי כפירות שאינם גמורים ונישום בששים. ודקלא פרסאה היינו דקל שנגמר גידולו והגיע לכך שאם יעקרוהו וישתלוהו במקום אחר יתקיים, הלכך הוי כפירות גמורים, ושמין אותו בפני עצמו. וריש גלותא טעה בזה, שהיה נראה לו שכל אילן חשוב כפירות גמורים.

ומדברי הרא"ש נראה, שהוא אינו סובר כהר"ח שהובא בתוס' לקמן עמוד ב ד"ה ופסק, שהטעם של רבי שמעון באכלה פירות גמורים ששמין אותם בפני עצמם הוא משום שכל העומד ליתלש כתלוש דמי, שאם כן לא שייך לומר כן באילן, שאף שנגמר גידולו ואפשר לעוקרו ולנוטעו במקום אחר, מכל מקום נחשב כמחובר לכל דיני התורה. אלא הטעם של רבי שמעון הוא משום שפירות גמורים שאינם צריכים לקרקע אינם בכלל גזירת הכתוב של